

УДК 330.342:378.1

М. Терованесов

M. Terovanesov

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ІНЕРЦІЙНІСТЬ
РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ****A STUDY OF INDICATORS WHICH CHARACTERIZE INERTIA
OF HIGHER EDUCATION DEVELOPMENT**

Статтю присвячено проблемам підвищення ефективності функціонування вищої освіти шляхом врахування факторів, що впливають на її розвиток. Визначено показники, які використовуються у міжнародній і національній статистиці для характеристики впливу зовнішніх сил на розвиток вищої школи. Доведено, що ступінь адаптації вищої школи до зовнішніх впливів визначається величиною її інерційності. За допомогою рейтингових і статистичних даних тенденції висвітлено погіршення якісних показників у вітчизняній освітній системі. Серед факторів, що впливають на розвиток освіти, виділено політичний, демографічний і економічний. Кожний фактор проаналізовано відповідними статистичними показниками у динаміці за останні декілька років. Зроблено аналіз міжнародної статистики та виділено показники, що характеризують глобалізацію у сфері освіти. Проведено порівняння системи вищої освіти України та розвинених країн із академічної мобільності, інформатизації і комерціалізації. Запропоновано шляхи щодо підвищення якості освіти та зменшення негативного впливу інерційних процесів. Наведено сукупність показників, що характеризують інерційність розвитку СВО, нерозривно пов'язані із її функціонуванням та дозволяють вирішувати широке коло проблем із удосконалення управління освітньою сферою.

Ключові слова: вища освіта, фактор впливу, інерційність розвитку, статистичний показник, динаміка, глобалізація.

Стаття посвячена проблемам повышения эффективности функционирования высшего образования путем учета факторов, которые влияют на ее развитие. Определены показатели, которые используются в международной и национальной статистике для характеристики влияния внешних сил на развитие высшей школы. Доказано, что степень адаптации высшей школы к внешним влияниям определяется величиной ее инерционности. С помощью рейтинговых и статистических данных тенденции освещено ухудшение качественных показателей в отечественной образовательной системе. Среди факторов, влияющих на развитие образования, выделены политический, демографический и экономический. Каждый фактор проанализирован соответствующими статистическими показателями в динамике за последние несколько лет. Проведен анализ международной статистики и выделены показатели, характеризующие глобализацию в сфере образования. Проведено сравнение системы высшего образования Украины и развитых стран по академической мобильности, информатизации и коммерциализации. Предложены пути по повышению качества образования и уменьшению негативного влияния инерционных процессов. Приведена совокупность показателей, которые характеризуют инерционность развития СВО, неразрывно связаны с ее функционированием и позволяют решать широкий круг проблем по усовершенствованию управления образовательной сферой.

Ключевые слова: высшее образование, фактор влияния, инерционность развития, статистический показатель, динамика, глобализация.

The article is devoted to problems of the increase of efficiency of higher education functioning by taking into account factors affecting its development. Indicators, which are used in international and national statistics to characterize the influence of external forces on the development of higher school are considered. It is proved that the degree of high education adaptation to external influences is determined by the size of its inertia. With the help of rating and statistic indicators the deterioration in the quality of national educational system is shown. Among the factors influencing the development of education, political, demographic and economic ones are emphasized. Every factor is analyzed by appropriate statistical indicators in dynamics over the last few years. The analysis of international statistics is made and indicators of globalization in education are selected. The comparison of higher education system of Ukraine and that one of developed

countries concerning academic mobility, informatization and commercialization is made. The ways to improve the quality of education and to reduce negative impact of inertial processes are offered. A set of indicators, which characterize the inertia of high education development, is inextricably associated with its functioning and allow to solve a wide range of problems for improving the management by educational sector.

Keywords: higher education, impact factor, inertia of development, statistic indicator, dynamics, globalization.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вища школа як найважливіший соціально-економічний інститут схильна до впливу суспільних змін і процесів. Глобальні перетворення, що відбуваються у світовій економіці, та безперервне розширення зв'язків викликають потребу у професійних кадрах, здатних працювати за нових умов.

У свою чергу, розвиток системи вищої освіти (СВО) стримується інерційними процесами, які властиві будь-якій соціально-економічній системі і проявляються у вигляді відставання від потреб економіки та суспільства. Оцінювання величини інерційності вищої школи взагалі й окремих її складових зокрема дозволяють спростити завдання зіставлення освітніх систем різних країн, виявити сильні та слабкі сторони, оптимізувати управління і підвищити ефективність функціонування. У цьому аспекті дослідження показників, що дозволяють оцінювати інерційні процеси розвитку вищої освіти, є актуальним завданням і потребує додаткового вивчення.

Аналіз останніх публікацій. Проблемам впливу глобальних процесів на розвиток вищої школи і якості освіти у світлі відкритості освітніх систем і тенденцій до створення єдиного освітнього простору приділяється підвищена увага вчених різних країн. М. О. Федорова досліджує перспективи інтеграційних процесів в освітній сфері, наголошуючи на проблемах мотивації студентів, наукових керівників, створення відповідного наукового середовища, наукових комунікацій [1]. С. М. Рекуненко розглядає сучасні тенденції трудового потенціалу в Україні, застосовуючи критерії із підвищення ефективності його формування і визначаючи механізми здійснення державної політики України у сфері праці і зайнятості населення [2]. А. О. Савельєв аналізує негативні демографічні показники у сфері освіти та пропонує удосконалення національної стратегії розвитку освіти в аспекті міжнародного освітнього ринку [3]. Д. В. Русанов звертає увагу на проблеми збереження інституціональних основ вищої школи в умовах глобалізації, досліджує тенденції розвитку інформації і роль вищої освіти у глобальній економіці [4]. Група вчених вивчає сучасний стан світового ринку освітніх послуг і формує основні тенденції його розвитку [5]. Л. Ю. Горшкова висвітлює окремі аспекти міжнародного освітнього ринку на основі аналізу потоків іноземних студентів [6].

Виділення нерозв'язаних проблем. Наведені приклади свідчать про актуальність поставлених питань у підвищенні ефективності функціонування вищої освіти в умовах інтеграції освітніх систем. Разом із тим, існує необхідність дослідження показників, що характеризують інерційність розвитку освітньої сфери, для формування основи створення ефективної моделі організації вищої школи, підвищення ефективності її діяльності, оптимізації процесів планування підготовки випускників та прогнозування основних параметрів функціонування.

Метою роботи є детермінація показників, які характеризують інерційність розвитку вищої школи для врахування її в управлінні освітою та теоретико-методологічного обґрунтування процесів в освітній сфері.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, система освіти відноситься до державного інституту, і найважливіша функція її полягає в ефективній підготовці кадрів для забезпечення потреб суспільства у сталому економічному розвитку. Функціонування СВО визначає освітня політика держави, яка відповідає обраному курсу та національним інтересам, тобто політичний фактор. Держава зацікавлена у задоволенні потреб суспільства у фахівцях, здатних підвищити науково-технічний потенціал країни, розв'язанні проблеми зайнятості населення, забезпеченні всебічного розвитку особистості. Ефективність державної політики відносно вищої школи доцільно оцінювати порівняно з освітніми системами інших країн та відстежувати зміни у динаміці.

Відповідно до міжнародного аналітичного рейтингового огляду «The Global Competitiveness Report 2013–2014» Україна впевнено входить до першої десятки країн за індексом охоплення вищою освітою. За останні три роки відсоток загальної кількості студентів від чисельності населення збільшився від 79,4 % у 2010/11 рр. до 81,7 % у 2013/14 рр. (7 та 10-е місце відповідно серед 148 країн світу). Натомість загальний рейтинговий бал, за яким оцінюється вища освіта для обчислення індексу конкурентоспроможності країни, є більш низьким і в останні кілька років лежить у діапазоні від 43 (2008/2009 рр.)

до 51 (20013/14 pp.) [7–12]. Це доводить, що велика кількість осіб, які здобувають вищу освіту, не означає автоматично її високого рівня, привабливості або гарантій працевлаштування. Ринково орієнтована економіка потребує забезпечення балансу між пропозицією фахівців із вищою освітою на ринку праці та запитами роботодавців. За таких умов на перший план виступає дослідження якісної складової підготовки студентів. Управління якістю освіти припускає реалізацію функцій здійснення збору інформації, яка б відображала показники, пов'язані з процесами одержання освіти й працевлаштування, побудови на базі наданих даних прогнозів для формування напрямів освітньої політики.

У міжнародному рейтингу якісна складова оцінюється такими показниками: якість освітньої системи, якість підготовки із математики, точних наук, менеджменту, умови проведення наукових досліджень, ступінь підготовки кадрів. У табл. 1 наведено значення цих показників за останні роки у рейтингових балах.

Відповідно до табл. 1 якість вищої освіти за останні шість років має стійку тенденцію до погіршення за більшістю показників. Це підтверджується оцінками ступеня підготовки кадрів, якістю менеджерських шкіл, умовами та доступом до проведення наукових досліджень. Тільки за підготовкою фахівців із математики та точних наук Україна традиційно займає провідні позиції.

Наведені дані свідчать про неспроможність держави забезпечувати стабільний рівень якості освітньої системи та відповідності її потребам розвиненого індустріального суспільства. Враховуючи високі темпи змін, що відбуваються у світовій економіці, вітчизняна вища школа залишається досить консервативною, має застарілу систему управління, не встигає оновлювати змістовну частину освітніх програм. Все це вказує на високий рівень її інерційності, який негативно впливає на подальший розвиток СВО.

Таблиця 1

Значення показників (рейтинг), що характеризують якість вищої освіти в Україні у 2008/09 – 2013/14 pp.*

Показник	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Якість освіти із математики та точних наук	32	41	42	36	34	28
Якість підготовки менеджерів	71	95	108	116	117	115
Доступність (умови) проведення наукових досліджень	66	74	84	88	98	92
Ступінь підготовки кадрів	99	110	109	117	106	103
Якість освітньої системи	40	49	56	62	70	79
Коефіцієнт зростання якості освітньої системи (ланцюговий)		1,23	1,14	1,11	1,13	1,13

*Джерело даних: [7–12], обробка автором.

Наслідком неефективної державної політики є диспропорції на ринку праці, невідповідність кваліфікації дипломованого спеціаліста вимогам роботодавців, відсутність можливості планування підготовки за окремими спеціальностями та прогнозування ситуації на ринку праці, недосконалість системи профорієнтації молоді. Наведені чинники призводять до ускладнення працевлаштування випускників ВНЗ. За даними Держкомстату, направлення на роботу отримують менш ніж 30 % випускників [13]. Слід зазначити, що інформація щодо решти випускників (70 %) не надається офіційною статистикою і приблизно може оцінюватися індикатором рівня економічної активності, зайнятості та безробіття за рівнем освіти та аналізом безробітного населення за причинами незайнятості. Ця інформація використовується у статистичних оглядах ринку праці, але вона не пов'язана з оцінюванням ефективності діяльності вищої школи. Для усунення зазначених недоліків необхідне проведення з боку держави моніторингу працевлаштування випускників для відстеження показників, що висвітлюють рівень доходів, кар'єрне зростання, необхідність підвищення кваліфікації або перепідготовки, які мають бути враховані при проведенні реформування вищої освіти для підвищення її якості.

До суттєвого фактора, що впливає на розвиток СВО, слід віднести демографічний, який визначає формування трудових ресурсів. О. О. Савельєв підкреслює негативні демографічні показники у сфері вітчизняної освіти, які необхідно враховувати при її модернізації [3, с. 19].

Значущість демографічного фактора визначає спроможність освітньої системи задовольнити запити різних груп молоді на отримання вищої освіти та оволодіння обраною спеціальністю для досягнення гідного соціального стану.

С. М. Рекуненко виділяє такі параметри, що впливають на демографічну ситуацію: прогнознi показники народжуваності, смертності та старіння населення; трудова міграція; соціально-економічне становище працездатного населення; рівень безробіття; незбалансованість попиту та пропозиції на ринку праці; система підготовки і перепідготовки кадрів стосовно потреб економіки; контроль розвитку трудового потенціалу [2, с. 164].

Зміни деяких показників, які пов'язані з демографічним станом, та їх вплив на вищу освіту відображає динаміка прийнятих на навчання студентів та випущених фахівців у ВНЗ III-IV рівнів акредитації, що зображено на рис. 1 [14].

Графіки рис. 1 апроксимуються поліноміальними кривими з високими величинами достовірності апроксимації ($R_1=0,84$ та $R_2=0,7$). Прогнознi оцінки свідчать про зменшення у наступні роки кількості абітурієнтів та випускників. Такий стан визначається об'єктивними причинами, але призведе до погіршення ситуації у вищій освіті. Перш за все, це позначиться на зменшенні фінансування, оскільки прийнята в Україні фінансово-економічна модель передбачає залежність обсягів державного фінансування від кількості студентів. По-друге, існує загроза переходу частки науково-педагогічних працівників (швидше за все, молодого віку) в інші сфери, що буде визначати втрату наукового потенціалу вищої школи. Також негативний вплив відчуватиме промисловість, яка на теперішній час вимагає усунення дефіциту фахівців багатьох інженерно-технічних спеціальностей. За таких умов, із урахуванням інших факторів, демографічна складова призведе до зростання інерційності вищої освіти, яка не встигає змінити систему оцінювання якості навчання, оновити матеріально-технічне, методичне та інформаційне забезпечення, переформувати неефективне планування підготовки фахівців.

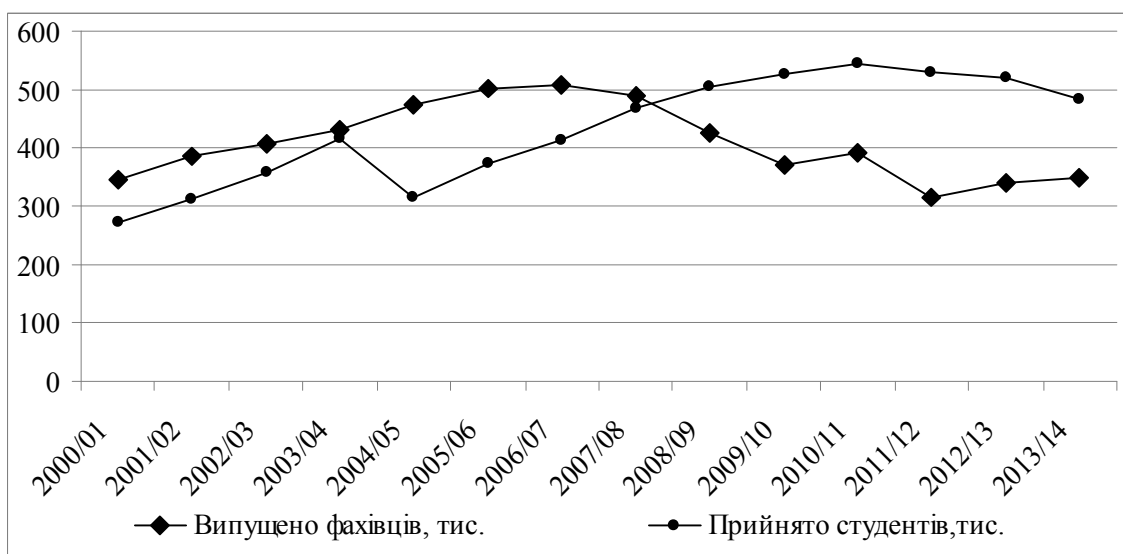

Рис. 1. Динаміка прийнятих на навчання студентів та підготовлених фахівців у ВНЗ III-IV рівнів акредитації

Розв'язанням проблеми може бути зміна існуючої моделі управління вищої школи через зменшення її централізації, надання більшої самостійності навчальним закладам для зміцнення зв'язків між потенційними роботодавцями і ВНЗ. Це дасть змогу більш гнучко реагувати на зовнішні зміни і адаптуватися до потреб ринку праці та економіки.

Серед основних факторів, які впливають на розвиток та функціонування СВО, слід виділити економічний, який характеризує спроможність суспільства забезпечувати належний фінансовий стан вищої освіти, її науковий потенціал.

Не потребує доказів пряма залежність величини ВВП від рівня освіченості населення. У табл. 2 наведено зміни витрат на одного студента вищих навчальних закладів у деяких розвинених країнах, Україні та Російській Федерації за декілька років у відсотках до ВВП відносно 2005 р. (100 %) [13, 15].

Таблиця 2

**Зміни витрат на одного студента вищих навчальних закладів у % до ВВП
відносно 2005 р. (100)***

Країна	2005	2008	2009	2010	2011
США	100	105	103	96	96
Великобританія	100	111	120	95	118
Німеччина	100	113	109	111	110
Франція	100	114	116	115	115
Австралія	100	103	105	101	100
Російська Федерація	100	84	95	93	91
Україна	100	111	128	128	111

*Джерело даних: [13, 15].

Економічні характеристики СВО використовуються для визначення привабливості вищої школи в аспекті інвестування в освіту. До них відносяться: приватні й державні витрати та очікуваний валовий дохід від вищої освіти для фізичної особи, чистий наведений прибуток, норма прибутковості. Зазначені величини репрезентативні, але труднощі їх використання при порівняльному аналізі полягають у розбіжності показників статистичних систем різних країн або їх відсутності.

Слід відзначити, що за даними табл. 2 найбільш високі темпи зростання витрат на підготовку студентів показують Великобританія, Німеччина, Франція і Україна. Разом із тим, порівняння цього показника в абсолютних одиницях відображає нерівність економічного стану і фінансової спроможності освітніх систем. Так, щорічні витрати на одного студента у дол. США становлять у 2010 р.: США – 26021,0; Великобританія – 14223,0; Німеччина – 16723,0; Франція – 15375,0; Австралія – 16267,0; Російська Федерація – 7424,0; Україна – 3018,0 [15]. Незадовільний економічний стан української СВО обумовлює неспроможність швидко адаптуватися до потреб ринку і зростання інерційності вітчизняної освітньої системи. Незважаючи на значне відставання у фінансуванні вищої освіти, українська СВО зберігає потужний науковий потенціал, який будується на розвиненій освітній інфраструктурі і науково-педагогічному забезпеченні. Наприклад, кількість аспірантів у 2014 р. порівняно з 2000 р. збільшено в 1,35, а докторантів – в 1,62 разу [14]. Разом із тим, інтеграція української вищої школи у європейський та світовий освітній простір потребує збільшення витрат на освітню сферу.

Конкуренція, що зросла серед вищих шкіл, сприяє розширенню джерел фінансування ВНЗ і наданню більшої фінансової самостійності для розв'язання своїх насущних проблем. Так, наприклад, у США за 2012/13 рр. вища школа одержала додаткові 24,7 млрд. дол. від іноземних студентів за надання послуг, пов'язаних із навчальним процесом, проживанням та ін., що дозволило забезпечити близько 313 тис. робочих місць [16].

Цю тенденцію підтверджує Д. В. Русанов, відзначаючи необхідність посилення диверсифікованості вищої освіти, знаходження певної рівноваги між централізацією і децентралізацією управління нею, тенденції перетворення ВНЗ на мультиструктури, які інтегрують функції навчання і наукових досліджень [4, с. 41].

Зазначена проблема для вітчизняної освіти може бути вирішена за рахунок оптимізації розподілу коштів, диверсифікації джерел фінансування, залучення приватних коштів, стимулювання зацікавленості потенційних роботодавців у результативності вищої освіти. Також потребує уваги розширення освітніх послуг, які в змозі надавати заклади освіти, беручи до уваги подальшу комерціалізацію СВО.

Об'єднані тенденції у вищій школі як фактори розвитку створюють передумови для уніфікації освітніх процесів, розробки загальних підходів до підготовки студентів, координації внутрішньої політики у сфері освіти, розширення академічних комунікацій, прийняття єдиних стандартів і програм навчання. Це приводить до того, що формується так званий єдиний освітній простір, який обумовлює подальший розвиток національної освіти. Як відзначила М. А. Федорова, впливи тенденцій глобалізації в освіті становлять об'єктивний процес, який спрямовано на трансформацію національних освітніх систем [1, с. 69]. Рівень цієї трансформації визначає, наскільки конкретна СВО інтегро-

вана у світову освітню систему. При цьому критерієм, за яким можна оцінювати глобальні процеси в освіті, може бути інерційність СВО, що характеризує вплив відповідних факторів. Зростання або зменшення цієї величини відбиває ступінь адаптації вищої школи до зовнішніх змін.

Глобалізація у вищій освіті, яка спрямована на інтеграцію освітніх систем, викликає проблему збереження якості навчання за розширення масштабів міждержавного співробітництва у вищій школі, можливості вибору програм навчання, забезпечення рівного доступу до оволодіння відповідною спеціальністю. Експерти Центру досліджень у сфері освіти та інновацій при Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) констатують, що стрімкий розвиток академічної, програмної та інституціональної мобільності мінімізує ефективність зусиль національних інституцій із забезпечення якості вищої освіти, дипломів і кваліфікацій [2, с. 15–16]. Разом із тим, оскільки сучасна економіка потребує кваліфікованих кадрів, освітня система повинна стимулювати і забезпечувати якісну підготовку молодих фахівців.

Основним показником, який відображає привабливість освітньої системи та характеризує інтеграційні процеси в освіті, є академічна мобільність студентів. Збільшення доступності вищої освіти, виникнення міжнародних стандартів і підходів до оцінювання знань, розширення міжнародних освітніх зв'язків привели до її повсюдної активізації. Треба відзначити комерційну складову, яка пов'язана із академічною мобільністю і відображає потенційні спроможності освітньої системи як учасника світового ринку освітніх послуг. За даними, наведеними групою вчених, його обсяг досягає 100 млрд. дол., причому на міжнародну вищу освіту припадає половина обсягу цього ринку, і у 2015 р. він може зрости до 200 млрд. дол. [5, с. 6].

За даними Державної служби статистики України [13], кількість іноземних студентів за останні п'ять років збільшилася майже вдвічі. Вища школа України залучає в основному студентів із країн СНД, Азії та Африки. Найбільша кількість студентів у 2012 р. навчалася в Україні з Туркменістану (6860), Китаю (4340), Російської Федерації (2990), Індії (2516), Йорданії (2108), Туреччини (1077), Марокко (1022), Сирії (1014) та Ірану (905). У свою чергу, українські студенти здебільшого вибирали для навчання Росію (12805), США (1487) і європейські країни: Польщу (6118), Німеччину (5875), Італію (1780), Чехію (1727), Францію (1524), Угорщину (1019), Австрію (865), Великобританію (822) [17].

Академічна мобільність визначається показниками, які використовуються у міжнародних і національних статистичних системах. Наприклад, статистика ОЕСР використовує індикатор С4 «Who studies abroad and where?» для опису міжнародної студентської мобільності у вищій освіті, розподілу іноземних студентів за різними критеріями: балансу мобільності, кількістю та пропорціями іноземних студентів, що навчаються за кожним напрямом [15].

Європейська комісія (Євростат) застосовує показники, що відносяться до студентської мобільності (Mobile students), та окремо виділяє статистику по іноземних студентах (Foreign students) [18]. При цьому детально аналізуються: кількість іноземних студентів, що навчаються у вищих навчальних закладах, країна походження, рівень освіти та ін.

Статистика UNESCO надає інформацію про мобільність студентів із зазначенням співвідношення тих, що в'їжджають та виїжджають на навчання, тим самим відображаючи зміну попиту на вищу освіту [17].

Національна статистика України також наводить показники, що відбивають мобільність студентів і тенденції інтеграції в освітній сфері [11]. Разом із тим, слід звернути увагу на відмінність показників національних та міжнародних статистичних систем, що створює певні проблеми при розв'язанні задач порівняння освітніх систем, аналітики, прогнозування, прийняття управлінських рішень.

Діаграма зміни кількості іноземних студентів, що приїжджають на навчання в Україну, відповідно до «Основних показників діяльності вищих навчальних закладів України» за останні п'ять років зображена на рис. 2 і демонструє стійку тенденцію до зростання [14].

Наведені дані відбивають привабливість національної освітньої системи, її високий науковий потенціал і конкурентоспроможність. Цей процес потребує закріплення, розвитку і пріоритетної уваги у здійсненні державної освітньої політики. Залучення іноземних студентів може бути потужним резервом поліпшення фінансового стану вищої школи в Україні.

Серед факторів, які відображають інерційність розвитку освіти і пов'язані з глобальними процесами, слід виділити інформатизацію та комерціалізацію вищої школи.

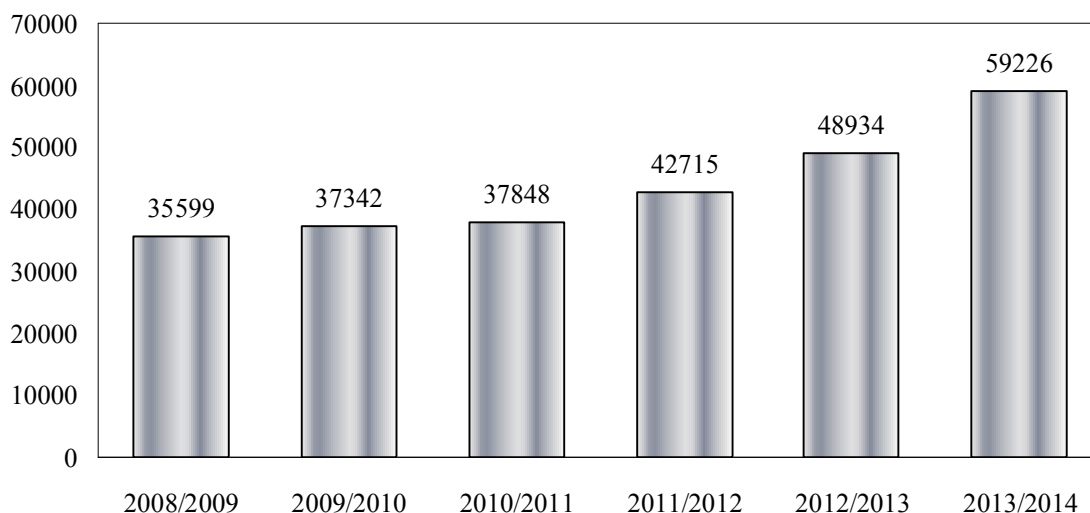

Рис. 1. Динаміка кількості іноземних студентів в Україні по роках, (осіб)

Інформатизація обумовлена кількісним і якісним відновленням комунікаційних засобів, зміною технології трансляції знань, впровадженням у навчальний процес інноваційних технологій, принципово новим характером використання інформації в інтересах окремого індивіда і суспільства в цілому. Інформатизація характеризується статистичними та рейтинговими показниками. Вони використовуються у міжнародній аналітиці й управлінні національними системами освіти. Ця величина відображає переваги і недоліки національної СВО, комерційний потенціал вищої освіти, рівень відповідності освітньої системи вимогам економіки і суспільства.

Прикладом показників, що відбивають рівень інформатизації, можуть бути дані спеціалізованих рейтингових оглядів. Наприклад, у рейтингу «Вебометрикс» досить повно деталізовано інформацію про 12000 університетів із більш ніж 200 країн [19]. Вона охоплює загальну кількість сторінок на сайті навчального закладу, кількість гіпертекстових посилань із інших ресурсів. Разом із тим, зіставлення освітніх систем із використанням даних рейтингу видається досить трудомістким завданням через велику кількість ВНЗ порівнюваних країн.

Для дослідження впливу комерціалізації на розвиток вищої освіти з урахуванням інерційних процесів найбільш наочним виглядає застосування показника, що визначає, яку частину світового ринку вищої освіти займає дана країна. Він відбиває ступінь конкурентоспроможності СВО із надання освітніх послуг і технологій. Крім того, ця величина показує ефективність функціонування освітніх структур із залучення іноземних студентів, створення умов для навчання і проведення наукових досліджень. Абсолютним лідером на світовому ринку освітніх послуг є США. Частка країни (на 2009 р.) становить 19,6 %. Великобританія перебуває на другому місці (11 %), далі йдуть Австралія (7,6 %), Франція (7,4 %), Німеччина (5,9 %) [5, с. 111]. Частка Росії становить близько 1 % [6, с. 19]. Україна займає 1,3 % загальносвітового експортного ринку освітніх послуг [3, с. 19]. Очевидно, що комерційна привабливість вищої школи відбиває рівень інерційності СВО, і залежно від фінансових показників можна робити висновок, наскільки вища школа спроможна гнучко реагувати на потреби освітнього ринку.

Сукупність наведених показників, що характеризують інерційність розвитку СВО, нерозривно пов'язана з її функціонуванням та дозволяє вирішувати широке коло проблем із удосконалення управління і підвищення якості вищої освіти.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Викладене дозволяє зробити такі висновки. По-перше, наведено показники, що відображають рівень інерційності освітньої системи та основні параметри функціонування вищої школи. По-друге, до основних показників, що використовуються у вітчизняній та міжнародній статистиці, відносяться індикатори, які характеризують якість освітньої системи, вплив демографічного та економічного факторів, глобальних освітніх трансформацій. По-третє, наведені показники, перераховані відповідним чином, сприяють отриманню вірогідної інформації, яка може застосовуватися для прийняття управлінських рішень та для розв'язання задач, пов'язаних із поліпшенням стану вищої освіти.

Список використаної літератури

1. Федорова М. А. Россия в мировом контексте научной деятельности студентов / М. А. Федорова // Актуальные проблемы современного профессионального образования : материалы I Междунар. научно-практ. конф. (на иностр. яз.). Екатеринбург, 06 июня 2014 г. – С. 68–75.
2. Рекуненко С. Н. Актуальные проблемы развития трудового потенциала Украины / С. Н. Рекуненко // Вісник СевНТУ : зб. наук. пр. (Севастополь). – 2011. – Вип. 116. – С. 163–167. – (Серія : Економіка і фінанси).
3. Савельев А. А. О разработке национальной стратегии развития образования в Украине в аспекте международного образовательного рынка / А. А. Савельев // Актуальні питання організації навчання іноземних громадян у технічних вищих навчальних закладах України – 2012 : матеріали всеукр. наук.-метод. конф. (Тернопіль). – С. 19–22.
4. Русанов Д. В. Институциональные основы высшего образования в условиях глобализации [Электронный ресурс] / Д. В. Русанов // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. – 2008. – № 3. – С. 39–44. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/institutsionalnye-osnovy-vysshego-obrazovaniya-v-usloviyah-globalizatsii>
5. Айдрис И. А. Мировой рынок образовательных услуг : учеб. пособ. / И. А. Айдрис, В. М. Филиппов. – М. : РУДН, 2008. – 194 с.
6. Горшкова Л. Ю. ЮАР на мировом рынке образовательных услуг / Л. Ю. Горшкова // БРИКС и Африка : сотрудничество в целях развития. – М. : РУДН, 2013. – С. 111–116.
7. The Global Competitiveness Report 2013 – 2014 [Электронный ресурс] // World Economic Forum. – Режим доступа : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf
8. The Global Competitiveness Report 2012 – 2013 [Электронный ресурс] // World Economic Forum. – Режим доступа : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-2013.pdf
9. The Global Competitiveness Report 2011 – 2012 [Электронный ресурс] // World Economic Forum. – Режим доступа : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2011-2012.pdf
10. The Global Competitiveness Report 2010 – 2011 [Электронный ресурс] // World Economic Forum. – Режим доступа : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-2011.pdf
11. The Global Competitiveness Report 2009 – 2010 [Электронный ресурс] // World Economic Forum. – Режим доступа : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2009-2010.pdf
12. The Global Competitiveness Report 2008 – 2009 [Электронный ресурс] // World Economic Forum. – Режим доступа : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2008-2009.pdf
13. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/14 навчального року : стат. бюлетень / Державна служба статистики України. – К., 2014. – 165 с.
14. Публікація документів Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>
15. OECD (2014), Education at a Glance 2014: OECD Indicators, OECD Publishing [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2014-en>
16. The Economic Benefits of International Students to the U.S. Economy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iie.org/~media/Files/Corporate/Open-Doors/Special-Reports/NAFSA-Economic-Benefits-International%20Students-2013.ashx/>
17. UNESCO institute for statistics. Global flow of tertiary-level students [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx>
18. European Commission. Eurostat. Education and training [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/main_tables
19. Ranking Web of Universities [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.webometrics.info>

References

1. Fedorova, M. A. (2014) Russia in global context of students' scientific activity. *Aktual'nye problemy sovremennoho professyonal'noho obrazovaniya*: proceedings of the I International scient.-pract. conf. (in foreign languages). Ekaterinburg, Russia, June 06. – pp. 68–75.
2. Rekuenko, S. N. (2011) Actual problems of the development of labour potential in Ukraine. *Visnyk SevNTU*: collection of scientific papers. Series: Economics and Finance. Sevastopol, (116), pp. 163–167.
3. Savel'ev, A. A. (2012) On working out of national strategy of education development in Ukraine in the aspect of international educational market. *Aktual'ni pytannya orhanizatsiyi navchannya inozemnykh hromadyan u tekhnichnykh vyshchyykh navchal'nykh zakladakh Ukrayiny – 2012*: materials of all-Ukrainian scient.-method. conf. Ternopil, pp. 19–22.

4. Rusanov, D. V. (2008) Institutional bases of higher education in globalization conditions [Internet]. *Yzvestiya vysshikh uchebnykh zavedenyi. Povolzhskyy rehyon. Obshchestvennye nauky*, (3). Available from: <http://cyberleninka.ru/article/n/institutsionalnye-osnovy-vysshego-obrazovaniya-v-usloviyah-globalizatsii>
5. Aydrus, I. A. and Filippov, V. M. (2008) The world market of educational services. Moscow: RUDN, 194 p.
6. Horshkova, L. Yu. (2013) SAR on the world market of educational services. BRICS and Africa: partnership for the development. Moscow: RUDN, pp. 111–116.
7. The Global Competitiveness Report 2013 – 2014 [Internet]. *World Economic Forum*. Available from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf.
8. The Global Competitiveness Report 2012 – 2013 [Internet]. *World Economic Forum*. Available from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-2013.pdf.
9. The Global Competitiveness Report 2011 – 2012 [Internet]. *World Economic Forum*. Available from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2011-2012.pdf.
10. The Global Competitiveness Report 2010 – 2011 [Internet]. *World Economic Forum*. Available from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-2011.pdf.
11. The Global Competitiveness Report 2009 – 2010 [Internet]. *World Economic Forum*. Available from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2009-2010.pdf.
12. The Global Competitiveness Report 2008 – 2009 [Internet]. *World Economic Forum*. Available from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2008-2009.pdf.
13. The basic indicators of the activity of higher educational institutions of Ukraine at the beginning of 2013/14 academic year: stat. bulletin (2014). *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny*, Kiev, p. 165.
14. Publication of the documents of the State statistics service of Ukraine [Internet]. Available from: <http://ukrstat.gov.ua>
15. OECD (2014) Education at a Glance 2014: OECD Indicators, OECD Publishing [Internet]. Available from: <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2014-en>
16. The Economic benefits of international students to the U.S. economy [Internet]. Available from: <http://www.iie.org/~media/Files/Corporate/Open-Doors/Special-Reports/NAFSA-Economic-Benefits-International%20Students-2013.ashx/>
17. UNESCO institute for statistics. Global flow of tertiary-level students [Internet]. Available from: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx>.
18. European Commission. Eurostat. Education and training [Internet]. Available from: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/main_tables
19. Ranking Web of Universities [Internet]. Available from: <http://www.webometrics.info>

Стаття надійшла до редакції 10.11.2014.

Рецензенти: К. В. Зайцева, д.е.н., професор, зав. кафедри економіки підприємства Донецького інституту залізничного транспорту; В. І. Хомяков, професор кафедри економіки і управління ЧДТУ.